

1. Rudarska.

(Besedilo Majnika, naprev Gnezde)

Moški zbor.

2. Prelovec.

1. Od bi je tri po pol no čí, pa v I. dri ji že zvon bu.
 2. Na ši no klju ka zdaj gla sno, k mo li tvi v r ho du se zbe.
 3. Za čne se de lo zdaj pov sod, že vr ta tu za žge dru.
 4. Se de lo sre čno do kon ča za h va li vsak le po Bo.

1. čí, iz spa nja ru dar ja bu di, na pravlja.
 2. ro, pod zemljo slo pa jo sr čno se zi de.
 3. god, in s če la li je ble dim pot, v glo bi ne
 4. ga, če tud' si mi sli z'lo tr pim, da se po.

1. jo zdaj v ja mo se.
 2. jo na vse stra ni.
 3. zi da tam zi dar,
 4. šte no pre ži vim.

ur tre ba
 eb ro ce.
 krog vo.
 im z'lo tr.

1. je, si v te mi jam niš co pri žge.
 2. di, v za klad ni ci pod ze melj ski.
 3. dar, z rud ni no proč dr dra vo zar.
 4. pim, pa vendar za do vo ljen sem sem.

2. Ko ptčica na tuje gre.

Moški zbor.
Lahko.

(Jarijska ljudska.)

Ž. Prelovec.

1. Ko pti - či - ca na tu - je gre, pa v ključku
2. Ko pi - sem - ce pre - je - la je v pre - be - le
3. O bra - vo fan - tič dob - ro znaš, oh, če le

Hitreje.

1. ne - se pi - sem - ce; le nes', le nes' to
2. svo - je ro - či - ce; ko pi - sem - ce pre -
3. mo - reš me goli dru - gam se ho - diš

1. pi - sem.
2. bra - la
3. ve - se - lu

I. ce! Le
ol - ze. Ko
tek čas. Dru. čas.

II. ce!
ze.
čas.

zadržuj

Op. Zadnja kitica se poje živahno!

3. Fantje zgodaj ustajajte!

Moški zbor.

(Jarijska ljudska.)

Ž. Prelovec.

1. Fan - tje zgo - daj u - sta - jaj - te, si ko - si - ce na - kle.
2. Reš so fan - tje lu - bez - ni - vi, pa so moč - no za - pe.

1. *pajte, ko se dan sto.ri, pojde. mo ko, siť in de. kli. če gor'bu.*
 2. *ljí. vi, več ob. ljub' kot dá, dá le ljub'co ma, da le lju. bi. co i.*

1. *diť! Ko se dan sto.ri pojde. mo ko, siť in de. kli. če gor'bu. diť!*
 2. *ma. več ob. ljub' kot dá, dá le ljub'co ma, da le lju. bi. co i. ma.*

4. Petelinček lepo poje.

Moški zbor. (Jarijska ljudska.)

Počasi, žalostno.

Prelovec.

1. *Pe. . te. lin. ček* *le. po po. je*
 2. *Sve. . to ju. tro* *je zvo. ni. lo,*
 3. *Lju. . bo, lju. bo* *de. kle mo. je,*
 4. *M' po o. čki,* *al' po mamči,*
 5. *Ni. . sem poo. čku,* *ni. sem po mamči,*

1. *o. . zna. nju. je* *be. li dan.*
 2. *jaz pa grem od* *ljub'. ce stran.*
 3. *Raj s' tak mo. čno* *za. lošt. no.*
 4. *al' po svo. jem* *lju. . bčku si?*
 5. *za. . lo. stna po* *lju. . bčku sem.*

Kazalo.

<i>Štev.</i>	<i>Naslov</i>	<i>Štr.</i>
1.	<i>Rudarska.</i>	1.
2.	<i>Ko ptičica na tuje gre.</i>	2.
3.	<i>Fanlje zgodaj ušajajle.</i>	2.
4.	<i>Petelinček lepo poje.</i>	3.
5.	<i>Op, žena me krega...</i>	4.
6.	<i>Bom šuštarja vzela.</i>	4.
7.	<i>Op, jaz pa eno dekle imam.</i>	5.
8.	<i>Šel bom...</i>	6.
9.	<i>Šnoč sem slišal...</i>	7.
10.	<i>Napičnica.</i>	7.
11.	<i>Vse veselo kar živi...</i>	8.
12.	<i>Ptički po zraku letajo...</i>	9.
13.	<i>Oj predragi podgorski fanlje...</i>	9.
14.	<i>Šuštar nočem biti...</i>	10.
15.	<i>Karlinca je štemana...</i>	11.
16.	<i>Ko ptičica sem pevala.</i>	12.
17.	<i>Lepa ptica kučkovca.</i>	13.
18.	<i>Po gozdu lovec s puško hodi.</i>	14.
19.	<i>Dekle pred kasarno...</i>	15.
20.	<i>Ko ptičica na tuje gre...</i>	16.
21.	<i>Dekle pere srajčki dve...</i>	17.
22.	<i>Bom šuštarja vzela...</i>	18.
23.	<i>Ženka mi v goste gre...</i>	19.
24.	<i>Šmukova.</i>	22.

V desetletjih velike prosperitete živostrebrega rudnika pred prvo svetovno vojno je Idrija s 6000 prebivalci še vedno predstavljala drugo največje mesto na tedanjem Kranjskem. Rudarsko mesto je bolj kot kadarkoli zaznamovalo živahno politično, društveno in kulturno življenje, ki je razgibalo vse sloje idrijskega občestva, zlasti stanovsko in nacionalno zavedne rudarje in njihove družine.

Takratni katoliški, liberalni in socialdemokratski tabor so tekmovali med seboj na vseh področjih javnega delovanja in se domiselno posluževali najrazličnejših oblik družabnega in društvenega udejstvovanja. Le-to je doseglo vrhunec v letih pred 1914, ko so lahko v Idriji našli okrog 30 raznih organizacij, ustanov in društev. Čeprav so posamezni cesarskokraljevi simboli in uradni napisi še ohranjali spomin na nekdanjo "nemško" Idrijo in je peščica visokih rudniških uradnikov še uporabljala nemški jezik, je domala vse javno življenje manifestiralo slovensko narodno zavest. Rudarji so se seveda po tradiciji na veliko posluževali iz nemščine izvirajoče sočne "knapovske" terminologije, istočasno pa so se odločno borili za šole in društva v materinem jeziku. Občinski odbor je leta 1896 uvedel slovenščino kot svoj uradni jezik in leta 1901 priporil Idriji prvo slovensko realko. Poleg proletarskega življa je bila v idrijski kotlini na prelomu stoletij že izoblikovana dokaj vplivna plast domačega meščanstva in izobraženstva, ki je opazno dvigala duhovno klimo in splošno kulturno raven.

Idrijski rudarji, zlasti socialdemokratsko usmerjeni, so od konca 19. stoletja nastopali vse bolj samozavestno v mezdnih gibanjih, slovesno praznovali 1. maj in na volitvah leta 1911 priporili celo zmago prvemu socialističnemu županu na Slovenskem. Dejavno so se vključevali v organizirane oblike političnega, prosvetnega, športnega in drugega združevanja, bodisi kot društveni funkcionarji in člani ali vsaj kot simpatizerji in udeleženci prireditve.

Začetek razgibanega, množičnega in nadvse plodnega društvenega življenja v Idriji je naznanila že ustanovitev Narodne čitalnice leta 1866. Sledila so leta in desetletja pravcatega razcveta društev, nato začasna prekinitev njihovih dejavnosti pod moro prve svetovne vojne, obnova organizacij v prvih letih pod Italijo in njihovo dokončno zatrtje v letih 1926 - 1927.

Zanimiv dokument časa in nekdanjih razmer je na primer idrijski časopis *Jednakopravnost*, ki ga je v začetku stoletja izdajal zaslužni liberalni prvak in župan Dragotin Lapajne, graditelj mestne hiše (1898) in realčnega poslopja (1902 - 1903). V četrty številki omenjenega lista z dne 16. maja 1901 najdemo seznam kar petindvajsetih idrijskih ustanov in združenj, vendar je treba pripomniti, da seznam še vedno ni bil popoln. Navedene so bile naslednje organizacije in društva: Narodna čitalnica, Delavsko bralno društvo, Pazniško bralno društvo, Casino, Katoliška delovska družba, Sokol, Russkij kružok, Lovski klub, Podružnica rudarskega društva avstrijskih planinskih dežel, Žensko izobraževalno društvo Veda, Dramatično društvo, Jednakopravnost, Okrajna hranilnica in posojilnica, Rudarska bratovska skladnica, Društvo vojaških veterancev, Obrtniška bolniška blagajnica, Pogrebno društvo, Občno konsumno društvo, Krščansko gospodarsko društvo, Vincencijeva družba, Moška in ženska podružnica Družbe sv. Cirila in Metoda, Podružnica Slomškove zveze, Trgovska zadruga, Rokodelska zadruga, Krčmarska in mesarska zadruga.

V spisku ni omenjeno Gasilsko društvo (1890), ki je imelo že leta 1891 blizu 100 delovnih in podpornih članov. Seveda ne gre pozabiti, da je v naslednjem desetletju zaživelo vsaj še ducat novih društev, med njimi: Kolesarsko društvo Sloga (1902), Delavsko godbeno društvo Naprej (1903), Naprej (1903 - 1908 kot socialdemokratski časopis, 1906 kot socialdemokratsko društvo), Podružnica Unije avstrijskih rudarjev (1903), Podružnica Slovenskega planinskega društva (1904), Delavsko lovsko društvo (1905), Katoliško telovadno društvo Orel (1907), Splošna mladinska zveza (1910, socialdemokratska mladina), Delavsko prosvetno društvo Svoboda (1911) in tako dalje.

Rudarji so prišli do prvega delavskega društva že leta 1884, ko je bilo v Idriji ustanovljeno Delavsko bralno društvo. Vse močneje je bilo namreč čutiti potrebo po branju in izobrazbi. Z vožnjo pošto je prihajalo enkrat dnevno premalo slovenskega čtiva, posamezni delavci pa niso zmogli plačevati naročnine. Prvo prošnjo za ustanovitev društva so rudarski zastopniki vložili že dve leti prej, vendar jo je takratni rudniški predstojnik zavrnil z utemeljitvijo, da delavcem izobrazba ni potrebna in je pač zanje glavno, da pridno delajo. Pobudniki ustanovitve društva leta 1884 so bili naslednji "sodruzi": Franc Vončina - uradnik v žgalnici, Josip Kumer - rudar, Ivan Kavčič - zidar, Jernej Pirc - kovač ter Jožef Oblak - kurjač pri parnih kotlih in glavni borec za izobrazbo delavcev. Društvena pravila je potrdila